

02.02.2016

EU:n datatalouden tiedonanto

1. Johdanto

EU on laatinut tiedonannon, jossa se esittää toimintasuunnitelmansa Euroopan datatalouden vahvistamiseksi. Toimintasuunnitelma liittyy EU:n digitaalisten sisämarkkinoiden strategiaan.

<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/communication-building-european-data-economy>.

Liikenne- ja viestintäministeriö järjesti EU:n tiedonannosta tilaisuuden 27.1.2017, jossa tiedonanto ja kuulemisen vaiheet esiteltiin. LVM laatii tiedonannosta e-kirjeen Eduskunnalle ja pyysi sitä varten kannanottoja viimeistään 2.2.2017 aikana. Varsinainen lausuntoaika päättyy 26.4. Tämä on COSS ry:n ja 6aika -hankkeen Datasta oivalluksia ja bisnestä (DOB) yhteinen pikakannanotto tiedonantoon ja toimintasuunnitelmaan ja se keskittyy korostamaan strategian ja toimintasuunnitelman tärkeyttä ja nostaa esiin avainalueita, joihin kiinnittää huomio.

2. COSS ry:n ja Datasta oivalluksia ja bisnestä -hankkeen lausunto

COSS ry [<https://coss.fi/>](https://coss.fi/) rakentaa huomisen liiketoimintaa ja yhteiskuntaa edistämällä avointa lähdekoodia ja dataa, avoimia rajapintoja ja standardeja sekä avointa innovaatiota. COSS on mukana Datasta oivalluksia ja bisnestä -hankkeessa [<https://coss.fi/projektit/dob/>](https://coss.fi/projektit/dob/), joka on osa 6aika -ohjelmaa [<https://6aika.fi/>](https://6aika.fi/). DOB rakentaa osaltaan suomalaista data- ja palvelutaloutta hyödyntämällä data-analytiikkaa ja palvelumuotoilua.

EU:n toimintasuunnitelma on erittäin tärkeä EU:n digitalouden kehittämiseksi. Strategian laatimisessa ja toimeenpanossa on keskeistä kiinteä vuoropuhelu elinkeinoelämän ja kansalaisten kanssa, jotta strategia tukee uutta luovaa liiketoimintaa ja samalla turvaa kansalaisten perusoikeudet. Strategian ja toimintasuunnitelman luonti antavat Suomelle erinomaisen mahdollisuuden rakentaa suomalaisille yrityksille toimintaedellytyksiä ja parantaa suomalaisten yritysten kilpailukykyä ponnistamalla älykkäästä infrastruktuurista ja korkealaatuisesta osaamisesta. Tuloksena on uusia kustannustehokkaita toimintamalleja, uusia tuotteita ja palveluja, vientiä ja hyvinvointia.

EU:n toimintasuunnitelma on jaettu osa-alueisiin:

1. Datan vapaa liikkuvuus: perusteettomien datan sijaintirajoitusten poistaminen
2. Datan saatavuus ja siirto (transfer)
3. Datan siirrettävyys, yhteentoimivuus, standardit
4. Vastuukysymykset
5. Kokeilut ja testaus

Oheisena nostoja eri osa-alueilta:

02.02.2016

2.1. Osa-alue 2 Datan saatavuus ja siirto

A. Tieto on hyödyllinen ja vain paranee kun sitä käytetään

Tieto tuotannontekijänä poikkeaa oleellisesti muista tuotannontekijöistä. Tieto on ehtymätön, se ei kulu käytössä vaan vain paranee. Tiedon olemusta tuotannontekijänä tulisi ymmärtää paremmin. Nykyiset käytännöt ja lait on viritetty vanhojen tuotannontekijöiden ehdoilla: työ, raaka-aineet, koneet, rakennukset ja pääoma. Säädökset tulee päivittää ottaen huomioon tiedon erityispiirteet. Vanhoihin tuotantotekijöihin soveltuvat ajatusmallit eivät enää riitä, ne johtavat tiedon alihyödyntämiseen. Esimerkiksi EU:n suunnitelmassa on lanseerattu käsite 'tiedon tuottajan oikeudet', jolla on haluttu korjata tiedon alkuperäisen lähteen oikeuksia tietoon ja sen hyödyntämiseen. Omistajuuskäsite toimii kuitenkin huonosti tietoon. Tiedon hyödyntämisoikeus on ollut tiedon omistajalla, kuluttajamarkkinassa organisaatiolla, joka on kerännyt ja tallentanut tiedon. Tiedon hyödyntämisessä omistusoikeus ei kuitenkaan ole oleellista mutta tiedon käyttöoikeus on. Kansalaisen mahdollisuus hyödyntää itsestään kerättyä tietoa konekielisessä muodossa luo mahdollisuuden kokonaan uusiin sovelluksiin ja palveluihin. Avaaminen tulee ulottaa muillekin toimialoille kuin pankkisektoriin, jossa rajapinta asiakkaan tietoihin on avattu kenen tahansa toimijan palvelujen kehittämiseksi.

MyData ajattelu yhdistettynä vahvaan tietosuojasääntelyyn (GDPR) on omiaan parantamaan kansalaisten luottamusta tiedon keräämiseen, jakamiseen ja siitä hyötymiseen. MyData edustaa uudenlaista tiedon hallintaa ja kontrollia. Tietosuojasääntely ja MyData -ajattelu luo mahdollisuuksia.

Ehdotus: Tiedon olemusta tulee tutkia ja määritellä se paremmin tavoitteena tiedon hyödyntäminen mahdollisimman avoimesti niin liiketoiminnassa kuin tutkimuksessa pitäen huolta oikeudenmukaisuudesta. Luodaan käytäntöjä ja lisensointimalleja, jotka perustuvat avoimiin lisensseihin ja tukevat tiedon hyödyntämistä tuotannontekijänä. Avataan pankkisektorin tapaan muidenkin toimialojen asiakasjärjestelmien rajapinnat uusien palvelujen kehittämiseksi.

Tuetaan yksilön oikeutta tietää oma data ja kontrolloida sitä käytännön tasolla (MyData). Tuetaan ekosysteemejä, jotka mahdollistavat liiketoimintaa ja julkishallinnon toimintaa MyDataa hyödyntäen.

B. Pelkkä IPR ei ole innovaatio

Innovaatioita ohjaava ja edistävä lainsäädäntö perustuu 1800-luvulla peräisin olevaan aineettomien oikeuksien käytäntöön (immaterial property rights, IPR), jossa yritys omistaa patenteja ja muita oikeuksia ja myy niihin lisenssejä. Avoin innovaatio ei perustu omistukseen vaan yhteistyöhön, jakamiseen ja avoimiin lisensseihin. Avoin innovaatio ja avoimet lisenssit ovat nopeasti valloittamassa markkinaa. Avoimessa innovaatiossa yritykset eivät yritä vaurastua immateriaalioikeuksia omistamalla vaan sillä, että luovat lisäarvoa osana arvoketjua. Avoin innovaatio luo lisäarvoa yli koko arvoverkoston yhdessä

02.02.2016

kumppanien, asiakkaiden, asiakkaiden ja asiakkaiden asiakkaiden kanssa. Avoimeen innovaatioon perustuva ja ekosysteemejä hyödyntävä talous päihittää suljetun. Esimerkiksi kännykkäliiketoiminnassa Google on kännykkäbisneksen markkinajohtaja. Kuitenkin se toi itse ensimmäisen puhelimensa myyntiin vasta jouluna 2016. Googlen liiketoimintamalli perustuu avoimen lähdekoodin Android -käyttöjärjestelmään, jonka avulla se on houkutelut ekosysteemiinsä ylivoimaisen joukon laitevalmistajia ja sisällöntuottajia.

Tiedon jakaminen koko arvoverkossa on keskeistä kun luodaan lisäarvoa tietointensiivisillä palveluilla. Cargotec rakentaa älykkäitä satamia ja yhdistää datansa avulla kaikki sataman toimijat. Kemppi valmistaa hitsauslaitteita ja kerää hitsausdataa, jonka avulla se auttaa asiakkaitaan luomaan lisäarvoa omille asiakkailleen. Niiden liiketoiminnassa on oleellista tiedon hyödyntäminen yli koko arvoverkoston. Tarvitaan tukea ja kannusteita tietointensiivisten tuotteiden ja palvelujen kehittämiseen.

Suomessa on liian laajasti vallalla virheellinen käsitys, että mikä tahansa, johon voi kohdistua immateriaalisia suoja-oikeuksia, tulisi joka tapauksessa suojata, sulkea ja/tai salata, ja siten rajoittaa muiden pääsyä ja käyttöoikeuksia tällaiseen kohteeseen. IPR ei ole automaattisesti innovaatio, vaan se on työkalu käytettäväksi innovaatioiden hyödyntämisessä. IPR:ää voidaan käyttää sekä sulkemiseen että avaamiseen. Suojaamisen kohteita tulee tarkastella monipuolisemmin: osan kannalta liiketoimintaa voidaan edistää parhaiten avaamalla se kaikkien käyttöön ja toisen osan kannalta rajoittava lisensointi tai salassapito voi olla perusteltu. Tämä pitää arvioida tapauskohtaisesti yrityksen tai organisaation strategia ja kilpailuetu huomioiden. Liian usein päädytään rajoittamiseen ja salassapitoon vain tavan ja tottumuksen vuoksi. Organisaatiokohtaisen analyysin lopputuloksena on useimmiten se, että vain pieni osa organisaation luomasta materiaalista on organisaation kilpailuedun kannalta keskeistä ja sen takia mielekäs kohde rajoittavalle lisensoinnille tai salassapidolle.

Ehdotus: Tuetaan kokeiluja ja pilotteja, joilla saadaan aikaan näyttöjä ja parhaita käytäntöjä, joilla rohkaista toimijoita avaamaan dataa ja kasvattamaan liiketoimintaekosysteemejään. Edistetään palvelumuotoilun ja -ajattelun käytäntöjä. Levitetään kokemuksia ja parhaita käytäntöjä hyödyntämällä alan organisaatioita ja yhteistyöverkostoja kuten COSS:n ekosysteemi, 6aika-ohjelma ja sen hankkeet, [OKF:n](#) Mydata-verkosto, Tieken [BigDataForum](#) sekä [Finnish Service Alliance](#), joka edistää palvelumuotoilua ja -liiketoimintaa yhdessä korkeakoulujen tutkimuslaitosten ja yritysten kanssa. Tuetaan investointeja aineettomiin tuotannontekijöihin sekä niiden tutkimukseen, kehittämiseen ja kokeiluihin aineellisten sijaan.

02.02.2016

A. Standardit luovat markkinan, avoimet standardit avoimen markkinan.

Datan siirrettävyyden kannalta on kaksi tasoa, joilla taata yhteensopivuus: tekniset standardit ja toimialastandardit. Internetin menestys perustuu yhteisiin teknisiin standardeihin, jotka ovat taanneet sen, että internetistä on tullut maailman kohtaamispaikka, tori, jossa kysyntä ja tarjonta kohtaavat. Internet-of-things -maailmassa tarvitaan teknistä standardointia, jonka tuloksena verkkoon kytketyt laitteet pystyvät keskustelemaan keskenään.

Toimialojen standardoinnissa suomalaisten toimijoiden tulee olla aktiivisia sektoreilla, joissa meillä on annettavaa ja jotka ovat kriittisiä suomalaisen elinkeinoelämän kannalta esimerkkinä paperi- ja metsäteollisuus, konepajateollisuus, maksu- ja rahaliikenne ja erityisesti terveysteknologiaan liittyvät palvelut. Terveysteknologia on alue, jossa Suomella on merkittävä etumatka verrattuna muihin maihin johtuen älykkäästä infrastamme: geenitietopankeista ja muusta terveys- ja hyvinvointitutkimustiedosta sekä kansalaisista kerätystä datasta neuvolasta alkaen.

Standardointijärjestöjen standardien rinnalle on tullut myös de-facto standardeja, usein perustuen avoimiin teknologioihin ja niiden nopeaan käyttöönottoon. Perinteisten standardointiprosessien heikkous on niiden hitaus. Konsensushakuisuus ja/tai poliittisuus voi olla myös heikkous (hitauden ja väärin kompromissien muodossa), mutta osaltaan myös vahvuus. Tiettyjen teknologioiden avaaminen voi olla voittava strategia de-facto standardien luomisessa. De-facto standardit voivat myös päätyä varsinaisiksi standardeiksi.

Ehdotus: Tunnistetaan toimialat, joissa Suomella on edelläkävijyyden suoma kilpailuetu. Keskitytään rakentamaan metadatta ja muita alan standardeja valituille toimialoille. Komissio on sitoutunut edistämään standardien kehittämistä ja käyttöönottoa. Standardeja tulee kehittää markkinoiden ehdoilla ja markkinoiden dynamiikkaa hyödyntäen mutta kuitenkin huolehtien siitä, että lopputuloksena on avoimia, eri toimialoja ylittäviä standardeja.

Siltä osin kuin valituilta toimialoilta löytyy taho tai yhteenliittymä, joka on valmis avaamaan teknologiaa de-facto standardin luomiseksi, tuetaan tällaista vahvasti. Suomalais-virolainen opetustoimen Educloud on hyvä esimerkki avoimesta ekosysteemistä, joka luo mm. standardien avulla palveluja opetukseen ja oppimiseen sekä ylläpitää tähän käytettyjä teknologioita avoimina.

3. 'The winner takes it all' ja sama kiinaksi?

Internetistä odotettiin tasa-arvon moottoria 'kuka tahansa voi kehittää mullistavan palvelun, kaikki kukat kukkivat'. Kuitenkin näyttää siltä, että suuret harvat toimijat valtaavat markkinan ja valta keskittyy. Jos markkinaan ilmaantuu joku innovatiivinen yrittäjä niin joku iso toimija ostaa sen ja markkina keskittyy entisestään. Menestyneiden yritysten takana on tyypillisesti iso kotimarkkina. Amerikkalaiset ja

02.02.2016

kiinalaiset palvelutoimittajat näyttävät valtaavan markkinan. Jos EU ja Suomi muiden mukana avaavat dataa, rajapintoja ja toimintamalleja niin tulee varmistaa, että myös hyödyt jäävät riittävällä todennäköisyydellä tänne tänä aikana kun protektionismi tekee paluuta.

Palvelujen monimuotoisuuden ja paikallisuuden edistäminen tapahtuu ensi sijassa vahvistamalla EU:n yhden markkinan politiikkaa. Vahvasta yksityisyyden suojasta kiinni pitäminen on myös luonnollinen, arvoperustainen tapa kontrolloida muiden toimijoiden pääsyä EU-markkinoille. Lisäksi tulee tukea EU-alueelle perustuvia avoimia ekosysteemejä, jotka hyötyvät koko maailmasta ja hyödyttävät koko maailmaa. Suomalais-virolainen opetustoimen Educloud on hyvä esimerkki avoimesta ekosysteemistä, joka luo palveluja opetukseen ja oppimiseen.

Suomen avoimien tietojärjestelmien keskus - COSS ry

Timo Väliharju
toiminnanjohtaja

